

Рекреаційна географія. Туризм

УДК 911.9+911.5

Компанець А.Е.

Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова

ТЕРИТОРІАЛЬНА СТРУКТУРА РЕКРЕАЦІЙНОЇ СФЕРИ ПРИМІСЬКОЇ ЗОНИ МІСТА КИЄВА

В дослідженні проаналізовано територіальну структуру приміської зони міста Києва і її типізацію. Розглянутий її сучасний стан і напрями розвитку рекреаційних територій приміської зони Києва природного і культурного значення.

Ключові слова: приміська зона, територіальна рекреаційна система, рекреаційні ландшафти, рекреаційні зони, ландшафтно-рекреаційні території

Вступ. Із зростанням урбанізованості середовища життєдіяльності людини особливої актуальності набувають питання якості цього середовища. Однією з базових ознак якості міського середовища є наявність в його планувальній структурі ландшафтів, які забезпечують рекреаційні потреби населення. Водночас, зростання рекреаційних потреб та урізноманітнення рекреаційних занять населення супроводжується збільшенням антропогенного навантаження на рекреаційні ландшафти столичного міста внаслідок виконуваних ними функцій.

Пріоритет рекреаційного значення приміської зони міста Києва є незаперечним в стратегії розвитку регіону. Домінуючими факторами планування територіальної організації в плані рекреаційної діяльності виступають елементи географічного і соціокультурного напрямку.

Приміські зони міст слугують для відпочинку городян і є об'єктами дослідження. В своїх межах вони повинні забезпечувати єдність рекреаційної і природоохоронної функцій, що зумовлює врахування природоохоронних, оздоровчих, історико-культурних, естетичних, наукових, освітніх та інших цінностей природних комплексів і об'єктів, що на них розташовані [4, 6].

Вихідні передумови. Основні положення досліджень природних властивостей рекреаційних ландшафтів, відображені в працях Г.І. Денисика, О.Ю. Дмитрука, К.Й.Кілінської, Ф.Д. Мількова, А. Ріхлінга, О.О. Сивак, Ю.Г. Тютюнника, П.Г.Шищенка та інших фізико-географів, а також напрацюваннях вчених у сфері рекреаційного природокористування, розкритих в працях О.О. Бейдика, М.П. Крачила, О.О. Любіцевої, П.О. Масляка,

Рекреаційна географія. Туризм

М.С. Мироненка, І.Т.Твердохлебова, Я.Б. Олійника, А.В. Степаненка, В.С. Преображенського та інших [1, 5, 8, 9, 10, 12, 13 та ін.].

Рекреація Київщини має багаторічну історію, але аспекти рекреаційного використання її ландшафтів вивчені недостатньо. Актуальним є питання наукового обґрунтування, комплексного і раціонального використання, відтворення та збереження приміських територіально-рекреаційних систем та вивчення територіальної структури приміської зони міста Києва та її типології.

Постановка завдання. Дослідження направлене на вивчення територіальної структури рекреаційної сфери приміської зони міста Києва і її типології та вивчення питань, пов'язаних з сучасним станом і перспективами розвитку ландшафтно-рекреаційних територій приміської зони Києва природного і культурного значення.

Виклад основного матеріалу дослідження. Початковим у проведенні дослідження було визначення самого поняття приміська зона м. Києва. За основу було взято визначення з матеріалів Генерального плану м. Києва. Приміська зона м. Києва - це територія, в межах якої склалися і розвиваються активні системні зв'язки, що формують і охоплюють всі види діяльності, пов'язаної зі спільним використанням земельних, водних, рекреаційних та інших ресурсів [2, 3, 14]. Межі приміської зони Києва визначені як 60-80 км від зовнішньої межі м. Києва [2, 3]. До складу приміської зони м. Києва, згідно Генерального плану, територіально входять 11 адміністративних районів: Баришівський, Бориспільський, Бородянський, Броварський, Васильківський, Вишгородський, Банківський (без частини земель, що входили до складу Чорнобильського району, а тепер мають статус зони відчуження), Києво-Святошинський, Макарівський, Обухівський, Фастівський та 6 міст обласного значення - Березань, Бориспіль (міськрада), Бровари, Васильків, Ірпінь (міськрада), Фастів [2, 3]. Всього у складі приміської зони знаходяться 12 міст, 24 селища міського типу та 575 сільських населених пунктів [2, 3].

Загальна площа приміської зони становить 1175,74 тис. га і складає біля 48% території Київської області. Показники територіальної структури приміської зони м. Києва наведені в таблиці 1. В приміській зоні впливу Києва, що формується у радіусі 60 км проживає 985 тис. осіб (таблиця 1). Зона впливу центрів локальних систем розселення складається із сукупності місцевих систем, центри яких являють собою малі міста і селища міського типу, а також м. Бровари - 60 тис. чол., Бориспіль - 50 тис. чол., Васильків - 40 тис. чол., які складають так званий ближній пояс Київської агломерації [2, 3].

Рекреаційна географія. Туризм

Таблиця 1

Основні показники територіальної структури приміської зони м. Києва [2,3]

№ п/п	Показник	Існуючий стан за даними Генерального плану	Вирахуваний відсоток від загальної площі
1	Площа території приміської зони	1175,74 га	100
2	Житлова та громадська забудова	107,85 га	9,17
3	Садові товариства	7,37 га	0,63
4	Території виробничого призначення	12,28 га	1,04
5	Території рекреаційного призначення	3,75 га	0,32
6	Території сільськогосподарського призначення	432,39 га	36,78
7	Території лісогосподарського призначення	279,73 га	23,79
8	Території водного фонду	73,78 га	6,27
9	Інші території	258,59 га	21,99
10	Населення приміської зони	985 тис. осіб	
11	Щільність населення	80 осіб/км ²	

Київ та його приміська зона в системі господарської діяльності розглядаються як єдиний територіальний соціально-економічний комплекс, розвиток якого відбувається на принципах узгодженості окремих функціональних та територіальних складових та взаємодоповнюваності (комплементарності) [2, 3, 14].

Приміська зона м. Києва відноситься до зони найбільш активних змін, що пов'язані з багатьма факторами впливу [4, 7]. На території цього територіально-економічного комплексу в планувальній організації території передбачені зміни в господарській, соціальній сферах, що зумовлює трансформацію планувальної організації приміської зони. Такі зміни впливають на рекреаційну сферу і спричиняють його розвиток в одних частинах комплексу і згасання в інших, як таких, що втрачають актуальність і привабливість, у зв'язку з погіршенням екологічної складової – вирубка лісів, забруднення повітряного і водного середовища, ґрунтів. Деякі території втрачаються у зв'язку з житловим і промисловим будівництвом, прокладенням нових об'єктів інфраструктури.

На формування приміської зони міста Києва впливають постійні територіальні зміни меж самого міста Києва, які розширюються за рахунок прилеглих до нього територій. Відомі напрямки розвитку столиці, що визначені з урахуванням пріоритету екологічних факторів. Наприклад, північний правобережний перспективний напрям територіального розвитку Києва визначається як стриманий небезпечний. Північний лівобережний

Рекреаційна географія. Туризм

напрямок визначається як стриманий екостабілізуючий. Західний і південно-західний, а також східний територіальні напрямки визначаються як перспективні сектори розвитку міста Києва [2, 3]. З наведеного можна зробити висновок нерівномірного впливу пріоритетних напрямків розвитку столиці на рекреаційну сферу його приміської зони.

З урахуванням територіальних потреб розвитку Києва, а також вимог на резервування розширення його території на майбутнє, встановлено проектну межу Києва, що складає 143,4 тис. га [2, 3]. За архітектурно-планувальним рішенням проекту Генерального плану м.Києва у подальшому до 2025 року передбачено розвиток міста з утворенням сельбищних, виробничих та ландшафтно-рекреаційних районів і з включенням у проектні межі міста території загальною площею близько 60 тис. га, у тому числі у Вишгородському районі - 16,2; Києво-Святошинському - 13,5; Обухівському - 13,4; Бориспільському 12,9; Броварському - 3,8 [2, 3]. При чому зазначається, що такі рішення будуть носити компактний характер.

Рекреаційну сферу приміської зони міста Києва слід розглядати, як територіальну рекреаційну систему (ТРС), яка пов'язана з рекреаційною діяльністю. В рамках цієї системи планомірно формуються територіальні курортно-туристичні комплекси, які органічно входять в об'єктивно існуючі територіальні утворення. Слід визначити і головну суспільну функцію ТРС, як максимальне задоволення потреб населення у відпочинку, оздоровленні, лікуванні та підвищенні фізичного та духовного потенціалу. Центральним об'єктом такої ТРС є людина, або рекреант. Уся ця система націлена на побудову відповідних умов щодо розвитку і функціонування рекреаційної сфери.

ТРС є великою і складною системою. Її складність багатогранна і включає різноманітні галузі і види діяльності, які також безпосередньо впливають на різні сторони суспільного життя. Відповідно до цього, ТРС відноситься до відкритих систем. Із зовнішнього середовища до неї потрапляють: енергія, інформація, речовина, рекреанти, як один з головних елементів системи. Територіальна рекреаційна система передає у зовнішній світ в основному інформацію для органів управління цієї системи і важливу рекреаційну інформацію для населення, як потенційного загального рекреанта. Також система виконує таку важливу функцію, для якої вона і створюється, як повернення самих рекреантів відпочиваючих, оздоровлених, збагачених духовно[11].

Рекреаційна географія. Туризм

Н.В. Фоменко було розроблено відповідну типізацію ТРС, яка є універсальною для виділення певних їх типів. Тип ТРС може виділятися в залежності від тих чи інших суттєвих особливостей систем [11]. Виходячи з цього можна визначити і типізацію ТРС приміської зони м. Києва, як таку, що проводиться за трьома спеціалізаціями. По-перше, як головною, за функцією рекреаційної діяльності, з якої можна виділити чотири головні функціональні типи ТРС: I - лікувальний, II - оздоровчий, III - спортивний, IV - пізнавальний. По-друге, типізація за територіальною (просторовою) орієнтацією ТРС. Тут має значення наскільки далека відстань між ТРС і місцем постійного проживання рекреантів. Тому розрізняють ТРС далекого і ближнього відпочинку, або системи далекої (тривалої) і короткочасної рекреації. Приміська зона Києва відноситься, переважно, до короткочасного відпочинку - ближнього і більш масового відпочинку в останні дні тижня і в період відпусток. Це найяскравіше виражене у найближчих до міста лісових і лісопаркових зонах, місцях біля водойм та інших місцевостях, як у впорядкованих, так і неупорядкованих місцях відпочинку. Найбільшого навантаження зазнають місцевості найближчі до самого міста, а також найближчі до транспортної інфраструктури. Потужність навантаження на ці території залежить від погодних умов і вільного часу відпочивальників. Через велику кількість відвідувачів навантаження є стабільно високим.

В приміській зоні Києва, як ТРС далекої (тривалої) рекреації використовується, як основа, санаторно-курортний комплекс із засобами лікувального, оздоровчого, або спортивного характеру, що залежить від кількості койко-місць. Такі комплекси працюють протягом всього року і використовуються не тільки жителями Київщини, але і інших областей України ближнього і дальнього зарубіжжя. Вони упорядковані і не мають такого масового характеру, як попередні.

По-третє, типізація ТРС проводиться за ступенем співвідношення при організації цієї діяльності незмінної природи та технічних систем. В приміській зоні Києва таке співвідношення вище в районі «зеленого коридору» вздовж Дніпра і Київського водосховища, а також в зоні лісових масивів у північній, північно-західній частинах приміської зони, на територіях Вишгородського, Бородянського районів. Таке ж співвідношення буде і на частини території Броварського, Фастівського, Макарівського, Васильківського і Бориспільського районів у зоні лісів. Ліси приміської зони займають загальну площу 282597,6 га,

Рекреаційна географія. Туризм

з яких більше 50 % - відносяться до лісів рекреаційно-оздоровчого призначення [2, 3].

В планах розвитку пропонується створити 12 рекреаційних зон по території приміської зони навколо м. Києва. Це такі зони як Боярська, Обухівська, Ржищівська, Дніпровська, Плесецька, Клавдієво-Тарасівська, Бородянська, Лютижська, Катюжанська, Заліська, Дубечанська та історико-культурний туристичний комплекс «Парк Київська Русь» в районі Копачівської сільради [2, 3]. Ці території характеризуються наявністю лісових та водних ресурсів, які, в переважній більшості, сприяють створенню зони відпочинку. Пропонується створювати зони активного та пасивного відпочинку на усіх територіях. Дані території в основному планується використовувати як зони відпочинку, розраховані для жителів столиці та приміської зони.

Цьому сприяє наявність в цих районах земель рекреаційного призначення, до яких, згідно з Земельного кодексу, належать землі, які використовуються для організації відпочинку населення, туризму та проведення спортивних заходів. Природно-заповідний фонд приміської зони м. Києва нараховує 75 об'єктів загальною площею 1723,89 га (1,5 % території) і є важливою ланкою охорони природи та формування майбутньої регіональної рекреаційної мережі. Більшу частину території займають заказники (44 об'єкти) та пам'ятки природи (25 об'єктів), з яких 12 мають загальнодержавне значення [2, 3].

Впродовж багатьох десятиріч в сучасній приміській зоні Києва формувалась система музейних закладів, яка на сьогодні налічує 2 державних музеї-заповідники («Битва за Київ в 1943 році» та Вишгородський історико-культурний), 15 державних музеїв з 17 філіями та 241 музейним закладом місцевого та відомчого підпорядкування, також і на громадських засадах [2, 3, 6]. Приміська зона активно розвиватися в різних напрямках, у тому числі у напрямі туристично-рекреаційного комплексу та збереження єдиної ландшафтно-рекреаційної системи зелених насаджень та об'єктів культурної спадщини. Ці засади закріплені у Державній стратегії регіонального розвитку Київської області. Зміни приміської зони міста Києва потребують подальших досліджень в цій тематиці і вивчення її перспектив розвитку.

Висновки. Приміська зона м. Києва формується, у радіусі 60 км і територіально охоплює 10 адміністративних районів та 6 міст обласного значення. Всього у складі приміської зони знаходяться 12 міст, 24 селища

Рекреаційна географія. Туризм

міського типу та 575 сільських населених пунктів. Загальна площа приміської зони становить 1175,74 тис. га і складає біля 48% території Київської області.

Рекреаційну сферу приміської зони міста Києва слід розглядати, як територіальну рекреаційну систему (ТРС), яка пов'язана з рекреаційною діяльністю і, в рамках цієї системи планомірно формуються територіальні курортно-туристичні комплекси тощо.

Проведена типізація ТРС приміської зони Києва. Наголошено, що ця територія активно розвивається і потребує подальшого дослідження її розвитку.

Використана література:

1. Бейдик О.О. Рекреаційні ресурси України: Навчальний посібник / О.О.Бейдик. – 2-е вид. перероб. і доп. – К.: Альтерпрес, 2010. – 404 с.
2. Генеральний план м. Києва. – <http://kga.gov.ua/generalnij-plan>.
3. Генеральний план м. Києва. – <http://kiev4you.org/gif/genplan2025.pdf>.
4. Веденин Ю.А. Динамика территориально-рекреационных систем / Ю.А.Веденин– М.: Наука, 1982. – 260 с.
5. Кілінська К. Природні умови – основа рекреаційно-туристичної різноманітності/ К. Кілінська, Т. Скутар // Туристичні ресурси як чинник розвитку території. Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції – семінару. – Тернопіль. – 2012. – С. 121–124.
6. Котляров Е.Н. География отдыха и туризма / Котляров Е.Н. – М.: Мысль, 1978. – 235 с.
7. Кулик М.В. Класифікація факторів розвитку рекреаційної сфери регіону / М.В.Кулик // Вісник Чернівецького торговельно-економічного інституту. - 2012. - Випуск 1. – С. 67-71.
8. Мироненко Н.С. Теоретические основы рекреационного районирования / Н.С. Мироненко, И.И. Пирожник, И.Т. Твердохлебов // Теоретические проблемы рекреационной географии / АН СССР. Ин-т географии.- М., 1989. - С. 80- 90.
9. Преображенский В.С. Основы ландшафтного анализа. / В.С. Преображенский, Т.Д. Александрова. – М., 1988. – 192 с.
10. Тютюнник Ю.Г. К методологии антропогенного ландшафтоведения // География и природ. ресурсы. – 1989. – № 4. – С. 130-135.
11. Фоменко Н.В. Рекреаційні ресурси та курортологія / Фоменко Н.В. – К.: Центр навчальної літератури, 2007. – 312 с.
12. Шищенко П.Г. Принципы и методы ландшафтного анализа в региональном проектировании. – К. : Фитосоциоцентр, 1999. – 284 с.
13. Шищенко П.Г. Основные направления развития специальных географических исследований/ П. Г. Шищенко, Н.Г. Игнатенко, Н.Д. Пистун, И.Т. Тведохлебов и др. // Основы научных исследований: География /Под ред. Н.Д. Пистуна и Г.И. Швевса. - К., 1988, - С. 55-81

Рекреаційна географія. Туризм

14. Шмагина В.В. Рекреация и туризм в системе современных приоритетов социально-экономического развития / В.В. Шмагина, С.К. Харичков. – Одесса: Институт проблем рынка и экономико-экологических исследований НАН Украины, 2000. – 70 с.

Компанец А.Е.

Национальный педагогический университет имени М.П. Драгоманова

ТЕРРИТОРИАЛЬНАЯ СТРУКТУРА РЕКРЕАЦИОННОЙ СФЕРЫ ПРИГОРОДНОЙ ЗОНЫ ГОРОДА КИЕВА

В исследовании проанализирована территориальная структура пригородной зоны города Киева и ее типизация. Рассмотрено современное состояние и направления развития рекреационных территорий пригородной зоны Киева природного и культурного значения.

Ключевые слова: пригородная зона, территориальная рекреационная система, рекреационные ландшафты, рекреационные зоны, ландшафтно-рекреационные территории.

Kompanets A.

National Pedagogical Dragomanov University

THE TERRITORIAL STRUCTURE OF RECREATIONAL SPHERE OF KYIV SUBURBAN AREA

In the research analyzed the territorial structure of suburban area of the city of Kiev and its typification. Reviewed the current status and development trends of the recreational areas of Kiev suburban area of natural and cultural significance.

Keywords: suburban area, territorial recreational system, recreational landscapes, recreational areas, landscape and recreational areas

УДК 911.3

І.Г. Смирнов

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

ВІЙСЬКОВА ЛОГІСТИКА ЯК ТУРИСТИЧНИЙ РЕСУРС: НА ПРИКЛАДІ НАЦІОНАЛЬНОГО ПРИРОДНОГО ПАРКУ «СИНЕВИР»

Розглянуто особливості застосування військової логістики як туристичного ресурсу. Висвітлено особливості українського досвіду в контексті застосування військової логістики як туристичного ресурсу. Розкрито особливості військової логістики на прикладі українського козацтва, бою під Крутами, Лінії Арпада.